

IX. PŘÍJMY A VÝDAJE DOMÁCNOSTÍ, SOCIÁLNÍ VÝDAJE

A. Příjmy, vydání a spotřeba domácností

Údaje o příjmech a vydáních domácností byly získány z výsledků výběrového šetření statistiky rodinných účtů. Výběr domácností (zpravodajů) statistiky rodinných účtů se provádí záměrným kvótním výběrem. Základním výběrovým znakem je ekonomická aktivita a postavení osoby v čele domácnosti. Od počátku roku 2006 domácnosti zapisují vydání za potraviny a nealkoholické nápoje po většinu roku souhrnnými částkami a pouze 2 měsíce v roce je vedou podrobně. V důsledku toho již nejsou ve čtvrtletních údajích k dispozici vydání za potraviny a nealkoholické nápoje v detailnějším členění. Metodické změny jsou podrobně uvedeny v Bulletinu ČSÚ 1. či 2. čtvrtletí 2006.

Základní zpravodajský soubor statistiky rodinných účtů v roce 2006 zahrnuje 3000 domácností. Ve 4. čtvrtletí 2006 měla průměrná domácnost zaměstnanců 2,6 členů, z toho 1,54 ekonomicky aktivních osob (bez nezaměstnaných) a 0,81 nezaopatřených dětí. Domácnost důchodců bez ekonomicky aktivních členů měla průměrně 1,49 členů, z toho 1,47 důchodců.

V domácnostech **zaměstnanců** dosáhl měsíční **hrubý peněžní příjem** výše 13 534 Kč na osobu. Podíl příjmů z pracovní činnosti činil 85,3 % (kdy převážnou část tvořily příjmy ze závislé činnosti), podíl sociálních příjmů 8,6 %. V domácnostech **důchodců** činil hrubý peněžní příjem na osobu 8 859 Kč. Hlavní podíl představují příjmy sociální (92,1 %), z nichž pak většinou část (99,6 %) tvoří důchody. V domácnostech zaměstnanců dosáhl **čistý peněžní příjem** na osobu výše 10 977 Kč.

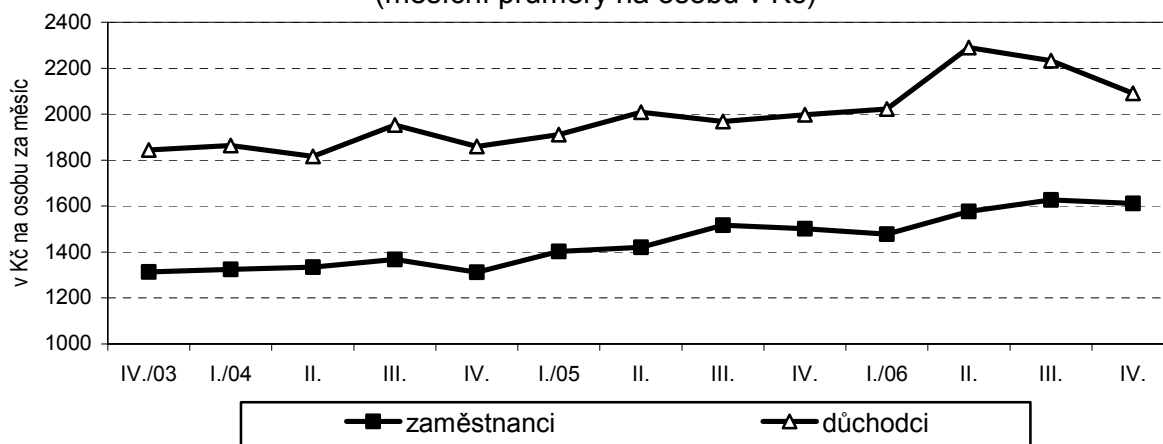
Čistá peněžní vydání (měsíční průměry na osobu) dosáhla ve 4. čtvrtletí 2006 u zaměstnanců 10 193 Kč, což bylo o 10,4 % (964 Kč) více než ve 4. čtvrtletí 2005, reálně (vzhledem k indexu spotřebitelských cen 101,4) vydání vzrostla o 8,9 %. V domácnostech důchodců dosáhla peněžní vydání částky 8 905 Kč, nominálně se zvýšila o 5,4 % (458 Kč), reálně o 3,1 % (ISC 102,3).

Spotřební vydání představují v domácnostech zaměstnanců 90 a v domácnostech důchodců 87 % celkových čistých peněžních vydání. Vydání za potraviny a nealkoholické nápoje se ve sledovaných skupinách domácností vyvíjela odlišně. V domácnostech zaměstnanců tato vydání vzrostla o 10,5 % (165 Kč), v domácnostech důchodců klesla o 2,1 % (44 Kč). Vydání za bydlení, vodu, energii a paliva vzrostla v obou skupinách domácností - v průměru o 7,3 resp. 4,6 % (tj. 109 a 92 Kč na osobu). V obou sledovaných skupinách vzrostla vydání za bytové vybavení a zařízení domácnosti o 14,9 resp. 20,3 %. Zvýšily se částky, které domácnosti vydaly za nákup nábytku, zařízení, koberců (o 11,7 resp. 45 %), domácích přístrojů a spotřebičů (o 16,7 resp. 39,3 %) i výrobků pro dům a zahradu (o 22 resp. 42,2 %). Výdaje na poštu a telekomunikace vzrostly meziročně o 14 resp. 6,3 %. Projevilo se zde zejména navýšení výdajů za telefonické služby (v průměru o 55 resp. 20 Kč na osobu). Vydání na zdraví v domácnostech zaměstnanců stagnovala, avšak samotné měsíční výdaje na léčiva a zdravotní prostředky se zvýšily o 6,3 % na osobu, v absolutních hodnotách se ovšem jedná o korunové výdaje. V domácnostech důchodců vydání na zdraví vzrostla v průměru o 4,6 %, výdaje za léčiva a zdravotní prostředky vzrostly o 10,2 % (21 Kč na osobu). Odlišně se vyvíjely výdaje na dopravu. V růstu o 22,6 % v domácnostech zaměstnanců se promítá vyšší nákup osobních dopravních prostředků a zvýšení nákladů na provoz. Částky vydané na služby v dopravě nevzrostly. V domácnostech důchodců celkové výdaje na dopravu klesly, což způsobil hlavně pokles výdajů na nákup osobních dopravních prostředků, mírně klesly i výdaje za dopravní služby. Naproti tomu další položka z výdajů na dopravu – provoz osobních dopravních prostředků se v těchto domácnostech zvýšil o 51 Kč stejně jako v domácnostech zaměstnanců (v relativním vyjádření činil tento růst 10,5 resp. 17,4 %).

Rostla také vydání, která nejsou klasifikovaná jako spotřební – v převážné většině se jedná o vydání nepravidelná či mimořádná - u zaměstnanců o 8,8 %, u důchodců o 18,8 %. V domácnostech důchodců představuje toto navýšení zejména růst vydání na pořízení a rekonstrukci domu, bytu, kdy ovšem stokorunové zvýšení výdajů představuje zhruba čtyřnásobný růst těchto vydání ve srovnání se 4. čtvrtletím 2005, přičemž většinové výdaje představují výrobky pro výstavbu a práce na výstavbě. Přestože se v domácnostech zaměstnanců projevilo shodný trend v navýšení výdajů za práci na výstavbě a nákupu výrobků na výstavbu, pokles vydání na nákup nemovitostí zhruba o 14 % způsobil, že celková vydání na pořízení a rekonstrukci domu či bytu u zaměstnanců se nezvýšila.

Ve struktuře **spotřebních vydání** podíl vydání za potraviny a nealkoholické nápoje v domácnostech zaměstnanců stagnoval na 19 %, v domácnostech důchodců klesl na 26 % (snížení o 1,5 %). V domácnostech zaměstnanců vzrostl podíl vydání za dopravu (o 1,2 %), což představuje 11,8 % spotřebních vydání. Podíly ostatních skupin výdajů zůstaly na úrovni 4. čtvrtletí 2005, či mírně klesly (bydlení, voda energie a paliva o 0,6 %, rekreace, kultura a sport o 0,7 %). V domácnostech důchodců nejvíce klesl podíl výdajů za dopravu (o 1,2 %), který ve 4. čtvrtletí tvořil 5,6 % z celkových spotřebních výdajů. Podíl výdajů na bydlení, vodu, energii a paliva zůstal u důchodců zhruba na úrovni 4. čtvrtletí 2005 a činil 26,9 % spotřebních výdajů. V domácnostech důchodců je pohyb jednotlivých výdajových skupin ve struktuře vydání poměrně malý, pouze meziroční růst podílu vydání za bytové vybavení a zařízení domácnosti (o 1 %) je výraznější. Stejně jako v předchozích čtvrtletích roku 2006 se podíl vydání za zdravotnictví a také za poštu a telekomunikace se v obou sledovaných skupinách domácností nezměnil. Oproti 4. čtvrtletí 2005 souhrnný podíl nezbytných vydání (tj. na výživu a bydlení) v obou skupinách domácností klesl (o 0,6 a 1,3 procentního bodu) a představuje u zaměstnanců 36,6 % a u důchodců 52,6 % spotřebních vydání.

Vydání na bydlení včetně vody, energií, paliv (měsíční průměry na osobu v Kč)

Celková částka na bydlení (v měsíčním přepočtu na domácnost) činila ve 4. čtvrtletí 2006 u zaměstnanců 4 190 Kč, v domácnostech důchodců dosáhla 3 116 Kč. **Náklady na základní bydlení** (bez běžné údržby a oprav bytu) vzrostly proti stejnému období minulého roku v obou skupinách domácností zhruba o 230 Kč (6,8 resp. 8,9 %). V závislosti na strukturálních změnách základního souboru (pokles počtu domácností bydlících v nájemních bytech a zároveň navýšení počtu domácností bydlících v rodinných domcích) a při zohlednění zdražení energií a paliv (ve 4. čtvrtletí 2006 proti 4. čtvrtletí 2005 byl ISC energií a paliv u obou sledovaných domácností vyšší zhruba o 6%) se projevilo i snížení výdajů na nájemné v průměru o 42 resp. 14 Kč (4,6 %, 2,2 %) a snížení výdajů na teplo a teplou vodu o 35 resp. o 10 Kč (5,2, 1,9 %) na domácnost. Průměrné nájemné, po přepočtu na domácnost která jej platí, činilo ve 4. čtvrtletí 2006 1 456 Kč. V obou sledovaných skupinách domácností se zvýšila vydání za elektřinu (o 17,1 resp. 16,3 %). Vzrostly také výdaje za dodávku plynu – o 30,8 % (148 Kč) u domácností zaměstnanců a o 32,8 % (153 Kč) u domácností důchodců. Opačným tempem rostly náklady na běžnou údržbu a drobné opravy bytů – v domácnostech zaměstnanců vzrostly tyto výdaje o 3,5 % (19 Kč), v domácnostech důchodců klesly o 4,2 % (11 Kč).

Podíl vydání na bydlení, vodu, energie a paliva bez běžné údržby a oprav bytu (průměrná měsíční vydání na domácnost) tvořil v domácnostech zaměstnanců ve 4. čtvrtletí 2006 zhruba 15 % spotřebních vydání a v meziročním porovnání podíl těchto výdajů mírně klesl. V domácnostech důchodců byl vývoj obdobný a oproti předchozím čtvrtletím roku 2006 klesl podíl vydání na bydlení ve 4. čtvrtletí 2006 na 24 % z celkových spotřebních vydání. V meziročním porovnání (ke 4. čtvrtletí roku 2005) je podíl výdajů na bydlení vzhledem ke spotřebním vydáním v obou skupinách domácností zhruba shodný. Vydání za nájemné z bytu (průměrné měsíční výdaje na domácnost) v průběhu roku 2006 byla ve sledovaných skupinách konstantní a činila ve 4. čtvrtletí 2006 zhruba 24 resp. 22 % vydání na bydlení bez běžné údržby, v meziročním porovnání klesla tato vydání v obou skupinách zhruba o 2,5 %.

Ve 4. čtvrtletí 2006 zaplatila domácnost, která vykazovala tato vydání, za elektřinu v průměru 977 Kč měsíčně, za plyn ze sítě 1023 Kč a za tepelnou energii 1504 Kč.

Vydání na bydlení ve 4. čtvrtletí 2006 a rozdíly proti 4. čtvrtletí 2005 (měsíční průměry na domácnost v Kč)

	Domácnosti					
	zaměstnanců			důchodců		
	Kč	%	rozdíl	Kč	%	rozdíl
Bydlení celkem (bez běžné údržby a oprav bytu)	3630	100,0	231	2862	100,0	235
z toho: nájemné z bytu	870	24,0	-42	626	21,9	-14
Elektřina	957	26,4	140	741	25,9	104
plyn ze sítě	629	17,3	148	620	21,7	153
teplo a teplá voda	632	17,4	-35	528	18,4	-10
ostatní služby související s bytem	413	11,4	-6	277	9,7	19

B. Sociální výdaje

(zdroj údajů: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Česká správa sociálního zabezpečení)

Systém sociálního zabezpečení v České republice zahrnuje tyto oblasti: důchodové pojištění, nemocenské pojištění, dávky státní sociální podpory, dávky sociální péče a podporu v nezaměstnanosti (pasivní politiku zaměstnanosti).

Celkové výdaje na sociální zabezpečení za 4.čtvrtletí 2006 dosáhly úhrnné částky 86 553 mil. Kč, tj. ve srovnání se stejným obdobím roku 2005 o 4 591 mil. Kč (o 5,6 %) více.

Vývoj výdajů na dávky sociálního zabezpečení

v mil. Kč

Druh dávky	1. čtvrtletí 2006		2. čtvrtletí 2006		3. čtvrtletí 2006		4. čtvrtletí 2006		Rok 2006	
	skutečnost	index	skutečnost	index	skutečnost	index	skutečnost	index	skutečnost	index
Dávky důchodového pojištění	65 724	108,5	65 422	107,2	64 946	106,9	65 372	106,6	261464	107,3
Dávky nemocen-ského pojištění	9 278	107,7	8 555	97,3	7 102	105,6	7 838	104,2	32 773	103,5
Dávky státní sociální podpory	8 358	101,8	8 633	103,0	8 713	104,5	8 338	104,0	34 042	103,3
Dávky sociální péče	4 442	104,1	3 660	107,3	3 242	105,1	3 330	97,0	14 674	103,4
Dávky podpory v nezaměstnanosti	2 012	105,7	1 885	105,7	1 736	102,5	1 675	100,6	7 308	103,7
Výdaje celkem	89 814	107,5	88 155	105,7	85 739	106,4	86 553	105,6	350 261	106,3

Pozn.: Indexy jsou ke srovnatelnému období předchozího roku

Úhrnná částka sociálních výdajů za 4. čtvrtletí 2006 představuje zhruba 10,3 %ní podíl na hrubém domácím produktu vyčísleném za stejné období (v b.c.). Příjmy z pojistného ve 4. čtvrtletí 2006 byly vybrány (od zaměstnanců, zaměstnavatelů a osob samostatně výdělečně činných) za důchodové pojištění celkem ve výši 72 403 mil. Kč, za nemocenské pojištění v částce 10 876 mil. Kč a za příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 4 134 mil. Kč. Proti stejnému období roku 2005 to bylo o 7,7 %, o 7,6 % resp. o 7,7 % více.

Důchodové pojištění zajišťuje občany pro případ stáří, invalidity nebo při ztrátě živitele. S účinností od 1.1.1996 se v České republice poskytují tyto typy důchodů: přímé důchody, tj. starobní, plně invalidní, částečně invalidní a pozůstalostní důchody: vdovské, vdovecké a sirotčí. Tyto důchody jsou vypláceny buď samostatně (sólo důchody) nebo v kombinaci přímého důchodu s pozůstalostním důchodem.

V rámci důchodového pojištění²⁸ bylo v České republice k 31.12.2006 vypláceno 3 310 tis. důchodů, tj. o 42 tis. důchodů (o 1,3 %) více proti stejnému období roku 2005. Počet důchodců dosáhl v České republice 2 684 tis. osob, z toho bylo 38,3 % mužů. V meziročním srovnání je to o 39 tis. osob (1,5 %) více a podíl mužů na celkovém počtu důchodců vzrostl o 0,2 p.b.

Základní ukazatele důchodového pojištění k 31.12. 2006

Druh dávky	Počty důchodců***)			Průměrná výše důchodu **) vyplácená důchodci			Počty vyplácených důchodů		
	v tis. osob	index	struktura v %	v Kč	index	meziroční rozdíl v Kč	v tis. důchodů	index	struktura v %
Celkem	2 684	101,5	100,0	8 010	105,8	439	3 310	101,3	100,0
Starobní důchod	1 424	102,2	53,1	8 187	105,7	443	1 995	101,7	60,3
Plný invalidní důchod	335	100,3	12,5	7 962	105,6	425	386	100,2	11,7
Částečný invalidní důchod	190	105,2	7,1	4 847	105,7	263	194	105,1	5,9
Vdovský důchod	50	93,8	1,8	5 546	104,8	255	593	99,7	17,9
Vdovský důchod v kombinaci s přímým důchodem *)	543	100,2	20,2	9 028	106,2	526	x	x	x
Vdovecký důchod	8	100,8	0,3	4 358	105,7	235	91	101,9	2,7
Vdovecký důchod v kombinaci s přímým důchodem *)	83	102,0	3,1	10 195	106,1	584	x	x	x
Sirotčí důchod	51	97,0	1,9	3 999	105,8	219	51	97,0	1,5

*) důchodce pobírá pozůstalostní důchod s přímým důchodem

**) průměrná výše důchodu bez součástí, tj. bez event. zvýšení pro bezmocnost

***) důchodci, kterým se vyplácí důchod samostatně (sólo), tj. bez současně vypláceného pozůstalostního důchodu.

O plošné valorizaci všech důchodových dávek v rámci českého systému důchodového pojištění v termínu od ledna 2006 rozhodla vláda České republiky nařízením č. 415/2005 Sb., o zvýšení důchodů v roce 2006. Od lednové splátky důchodů v roce 2006 se **zvýšily všechny důchody** (starobní, plně invalidní, částečně invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí)

²⁸ Ve sledovaných údajích vztahujících se k důchodovému pojištění nejsou zahrnuty údaje týkající se Ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti

přiznané před 1. lednem 2006 téměř o 5 %. Procentní výměra penzí „starodůchodců“ (důchody přiznané před 1. lednem 1996) se zvýšila o 6 %. Procentní výměra „novodůchodců“ (důchody přiznané po 31. prosinci 1995) vzrostla o 4 %. Základní výměra důchodů se zvýšila o 70 Kč, tj. o 5 %, na 1 470 Kč.

Vzhledem ke zvýšení životních nákladů důchodců ve sledovaném období 2006 meziročně o 2,3 % se reálná hodnota průměrného vypláceného starobního důchodu ve 4. čtvrtletí 2006 proti stejnému období roku 2005 zvýšila o 3,3 % (nominální průměrná čtvrtletní výše samostatně vypláceného starobního důchodu o 5,7 %), což bylo o 1,6 p.b. pomaleji než reálný růst průměrné hrubé mzdy (bez ozbrojených složek).

Dávkový **systém nemocenského pojištění** tvoří v České republice následující dávky: nemocenské, podpora při ošetřování člena rodiny, peněžité pomoci v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Ve 4. čtvrtletí 2006 bylo na dávkách nemocenského pojištění vyplaceno celkem 7 838 mil. Kč., tj. o 319 mil. Kč (4,2 %) více než ve 4. čtvrtletí 2005.

Dominantní podíl na celkovém vypláceném objemu dávek ze systému nemocenského pojištění měly dávky nemocenské (80,8 %) a peněžité pomoci v mateřství (16,6 %), zatímco podíl podpory při ošetřování člena rodiny byl jen 2,5 % a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství byl vyplacen ve zcela zanedbatelné výši. Průměrná denní dávka nemocenské dosáhla ve 4.čtvrtletí 2006 úrovně 271,70 Kč a průměrná denní dávka za ošetřování člena rodiny 265,40 Kč, tj. ve srovnání se stejným čtvrtletím předchozího roku o 6,70 Kč a 1,80 Kč více.

Systém dávek státní sociální podpory byl v České republice vytvořen od 1.1. 1996 tím, že byly z nemocenského pojištění vyčleněny dávky, které nemají pojistný charakter. V současné době se v tomto systému poskytují **dávky testované na výši příjmů** v rodině (přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení) a příspěvek na školní pomůcky. Určujícím kritériem pro přiznání a vyplácení tohoto typu dávek je výše **životního minima**, jehož rozhodující funkcí je posouzení příjmové dostatečnosti, resp. nedostatečnosti pro účely sociální potřeby rodiny nebo občana. Životní minimum se zvýšilo od 1. ledna 2006. Částky na výživu a ostatní základní osobní potřeby vzrostly o 1,7 % a částky na domácnost přibližně o 4 %. Životní minimum samostatně žijícího dospělého se zvýšilo z hodnoty 4 300 Kč na 4 420 Kč. Schválená právní úprava se automaticky promítla do oblasti dávek státní sociální podpory.

Dávkami nezávislými na výši příjmů jsou v současné době rodičovský příspěvek, dávky péčovské péče, porodné a pohřebné. S účinností od 1.října 2005 byla zavedena nová dávka „příspěvek na péči o dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc“ pro nezaopatřené děti svěřené do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Dávka za kalendářní měsíc náležela ve výši 9,0 násobku částky na osobní potřebu dítěte. S účinností od 1.června 2006 tato dávka ze systému státní sociální podpory vypadla a byla transformována do státního příspěvku pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytovaného v rámci sociálně právní ochrany dětí.

Dávky státní sociální podpory vyplacené ve 4. čtvrtletí 2006

Druh dávky	Počet dávek v tis.	Index 2006/2005	Výdaje na dávky v mil.Kč	Index 2006/2005
Testované dávky	6 511	94,2	4 145	94,5
Netestované dávky	1 028	105,9	4 193	115,4
Dávky SSP celkem	7 539	95,7	8 338	104,0

Pozn.: Indexy jsou ke srovnatelnému období předchozího roku

Nejvyšší podíl na dávkách testovaných na výši příjmů měl přídavek na dítě. V netestovaných dávkách měl nejvyšší podíl rodičovský příspěvek. Ve 4. čtvrtletí 2006 pokračoval mírný pokles celkového počtu vyplácených dávek státní sociální podpory za současného menšího zvýšení finančního objemu vyplácených částek proti srovnatelnému období předchozího roku. Hlavním důvodem tohoto vývoje byl růst příjmů rodin s nezaopatřenými dětmi, což způsobilo následný pokles počtu a hodnoty všech testovaných dávek.

V důsledku těchto skutečností ve srovnání s 4 čtvrtletím roku 2005 poklesl jak počet všech testovaných dávek, tak i celkově vyplacené výdaje na tyto dávky, zatímco počet i vyplacený objem netestovaných dávek silně vzrostl (hlavně v důsledku výrazného zvýšení rodičovského příspěvku a porodného).

Zvýšení životního minima se rovněž projevilo i zvýšením úrovně **dávek sociální péče**. V současné době jsou v České republice vypláceny ze státního rozpočtu tyto dávky sociální péče: pro staré občany, pro rodinu a děti, pro sociálně vyloučené a ostatní dávky sociální pomoci, a dále tyto příspěvky: na zvláštní pomůcky, na provoz bezbariérového bytu, na zakoupení, opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla, na individuální dopravu a konečně ostatní dávky povahy sociálního zabezpečení jinde nezařazené.

Ve 4. čtvrtletí 2006 bylo v tomto systému vyplaceno celkem 3 330 mil. Kč, tj. v meziročním srovnání o 104 mil. Kč (tj. o 3,0 %) méně. Největší podíl na vyplácených dávkách měly dávky pro rodinu a děti (51,8 %), příspěvek při péči o osobu blízkou (25,3 %) a dávky sociální péče pro sociálně vyloučené (9,1 %).

Na oblast pasivní politiky zaměstnanosti (podpora v nezaměstnanosti poskytovaná uchazeči o zaměstnání, podpora poskytovaná uchazečům při rekvalifikaci a podpora při rekvalifikaci osobám se zdravotním postižením zařazeným do

pracovní rehabilitace), bylo ve 4. čtvrtletí 2006 vydáno celkem 1 675 mil Kč , proti srovnatelnému období předchozího roku tak bylo vydáno o 9 mil. Kč (0,6 %) více.